

Nr 45

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kontinentalsockeln m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Genom en den 1 april 1966 dagtecknad proposition, nr 114, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om kontinentalsockeln;
- 2) lag om ändrad lydelse av 5 § gruvlagen den 3 juni 1938 (nr 314);
- 3) lag om ändring i lagen den 28 maj 1886 (nr 46) angående stenkolsfyndigheter m. m.;
- 4) lag om ändring i uranlagen den 2 december 1960 (nr 679);
- 5) lag om rätt till sand-, grus- och stentäkt inom vissa allmänna vattenområden.

Propositionens huvudsakliga innehåll

Med kontinentalsockeln avses den långsamt sluttande del av havsbotten som är belägen mellan stranden och den branta sluttningen ned mot de stora havsdjupen. Genom en i Genève år 1958 antagen konvention om kontinentalsockeln, vilken godkänts av riksdagen år 1964, har strandstaterna tillerkänts suveräna rättigheter över den utanför territorialgränsen belägna delen av sockeln för dennas utforskande och tillgodogörandet av dess naturtillgångar. I förevarande proposition föreslås i en särskild lag om kontinentalsockeln regler angående utforskning av havsbotten och utvinning av dess naturtillgångar på den svenska delen av sockeln. Lagen föreslås äga tillämpning såväl på sockelområdet utanför territorialgränsen som på den del av sockeln som är belägen innanför territorialgränsen intill gränsen för enskilt vatten. Innanför territorialgränsen görs undantag för inmutningsbara mineral. Samtidigt föreslås att stenkolslagens och uranlagens regler inte skall gälla där.

Enligt den föreslagna lagen tillkommer rätten att utforska sockeln och utvinna dess naturtillgångar staten. Kungl. Maj:t kan meddela tillstånd åt

annan än staten att utforska sockeln genom geofysiska mätningar, borrhning eller på annat sätt och att utvinna naturtillgångar där. Tillstånd kan förbindas med föreskrift för att främja ett rationellt utforskande och tillvaratagande av naturtillgångarna och för att skydda motstående intressen, såsom sjöfarten och fisket. Vidare kan fastställas villkor som syftar till att tillförsäkra staten ekonomiskt utbyte av exploateringen, t. ex. i form av royalty. Har borrhplattform eller liknande anläggning för verksamheten inrättats utanför territorialgränsen, skall svensk lag med vissa undantag tillämpas på anläggningen och inom säkerhetszon omkring denna.

Vidare föreslås ändringar i stenkolslagen av innebörd att koncession för bearbetning av olje- eller gasfyndighet på land eller inom enskilt vatten kan begränsas till viss tid och förbindas med skyldighet att erlægga royalty till staten. En mindre ändring föreslås även i gruvlagen. Den föreslagna lagen om kontinentalsockeln ersätter 1953 års lag om rätt till sand-, grus- och stentäkt inom allmänt vattenområde såvitt angår allmänt vattenområde i havet.

Lagförslagen

De vid propositionen fogade lagförslagen har följande lydelse.

Förslag

till

Lag

om kontinentalsockeln

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Med kontinentalsockeln förstås i denna lag havsbotten och dess underlag inom allmänt vattenområde samt inom det havsområde utanför Sveriges territorialgräns som Konungen bestämmer i enlighet med den i Genève den 29 april 1958 dagtecknade konventionen om kontinentalsockeln.

Med kontinentalsockeln naturtillgångar avses i denna lag mineraliska och andra icke levande naturtillgångar på havsbotten och i dess underlag samt sådana levande organismer som i det utvecklingsskede, då de kunna bli föremål för fångst, äro antingen orörliga på havsbotten eller därunder eller oförmögna till rörelse annat än i ständig beröring med havsbotten eller dess underlag.

Inom allmänt vattenområde äger denna lag ej tillämpning på sådan undersökning och bearbetning av inmutningsbart mineral som avses i gruvlagen den 3 juni 1938 (nr 314) och ej heller på fångst av sådana levande naturtillgångar som omfattas av svensk lagstiftning angående fiske.

2 §.

Rätten att utforska kontinentalsockeln och utvinna dess naturtillgångar tillkommer staten.

3 §.

Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer äger meddela tillstånd för annan än staten att genom geofysiska mätningar, borrhning eller på annat sätt utforska kontinentalsockeln och att utvinna naturtillgångar från denna.

Tillstånd skall avse bestämt område och viss tid.

Konungen äger föreskriva att visst slag av verksamhet som avses i första stycket får äga rum utan tillstånd.

4 §.

Vid tillstånd kan fogas föreskrift som är påkallad från allmän synpunkt, såsom föreskrift om företagets ledning, sättet för arbetenas utförande, anläggningar på kontinentalsockeln för arbetena, karta över arbetena, provtagning, rapportering rörande verksamheten, användningen av produkterna och åtgärder till bevarande av fyndighet eller borrhål, samt föreskrift till förebyggande av vattenförorening eller till skydd för sjöfarten, fisket eller annat allmänt eller enskilt intresse.

När tillstånd meddelas, kan bestämmas i vilken omfattning undersökning eller utvinning skall ske för att den rätt som grundas på tillståndet skall äga bestånd.

Tillstånd kan även förbindas med villkor om statligt deltagande i verksamheten eller om utgivande till staten av avgifter för tillståndet, beräknade i förhållande till mängden eller värdet av utvunna produkter eller på annat sätt, eller av andel av produkterna eller med annat liknande villkor.

5 §.

I samband med tillstånd kan föreskrivas på vilka villkor tillståndshavaren äger frånträda tillståndet eller avstå från en del av det område detta omfattar.

Tillstånd får ej överlätas utan medgivande av den som meddelat tillståndet.

Tillstånd kan återkallas av Konungen eller den myndighet som meddelat tillståndet, om föreskrift eller villkor för tillståndet åsidosättes eller om synnerliga skäl i annat fall föreligga.

6 §.

Konungen eller myndighet som Konungen utser äger bestämman att till skydd för anläggning för utforskande av kontinentalsockeln eller utvinning av naturtillgångar från denna skall finnas en säkerhetszon med en utsträckning av högst 500 meter från anläggningens yttersida och meddela de föreskrifter som fordras för att trygga zonen. I den mån annat ej följer av denna lag eller bestämmelse som med stöd av lagen meddelas av Konungen eller myndighet som Konungen utser får fartyg icke segla in i säkerhetszon utan medgivande av anläggningens ägare.

7 §.

Beviljas inmutning enligt gruvlagen på område, till vilket rätt föreligger på grund av tillstånd enligt 3 §, eller avser sådant tillstånd inmutat område, får arbete för undersökning eller bearbetning, som verkställs på

grund av först uppkommen rättighet, icke hindras på grund av rättighet som tillkommit senare. Uppstår tvist om hur de särskilda slagen av arbete skola bedrivas, skall bergmästaren, med iakttagande av föreskrift som enligt 4 § har fogats vid tillståndet, bestämma hur arbetena skola ordnas för att innehavaren av äldre rättighet skall kunna driva sitt arbete ändamålsenligt och med minsta förfång för den senare rättsinnehavaren.

8 §.

Tillsyn över efterlevnaden av föreskrifter och villkor för tillstånd utövas av myndighet som Konungen bestämmer.

Innehavare av tillstånd skall på anfordran lämna tillsynsmyndigheten de upplysningar och handlingar som fordras för tillsynens utövande. Tillsynsmyndigheten äger meddela bestämmelser för att trygga efterlevnaden av föreskrift eller villkor som gäller för tillståndet.

Den som har att taga befattning med tillsyn äger tillträde till anläggning, fartyg eller luftfartyg, där verksamhet som omfattas av tillstånd bedrivs, och får göra sig underrättad om förhållande av betydelse för tillämpningen av föreskrift eller villkor för tillståndet.

9 §.

Sveriges geologiska undersökning eller annan myndighet som Konungen bestämmer skall på begäran beredas tillfälle att följa tillståndshavarens arbete i geologiskt avseende och taga del av de geologiska resultaten av arbetet.

10 §.

Inom anläggning och säkerhetszon utanför territorialgränsen tillämpas svensk lag med undantag av bestämmelserna i gruvlagen, lagen den 28 maj 1886 (nr 46) angående stenkolsfyndigheter m. m., uranlagen den 2 december 1960 (nr 679), vattenlagen och lagstiftningen angående jakt och fiske. Därvid anses anläggningen och zonen belägna inom närmaste del av Sveriges sjöterritorium.

Produkt som frambringats utanför territorialgränsen anses utvunnen i Sverige.

11 §.

Den som utan lov utforskar kontinentalsockeln eller utvinner naturtillgångar från denna eller vidtager åtgärd för sådan utforskning eller utvinning dömes till böter eller fängelse i högst sex månader.

Till samma straff dömes den som

- 1) bryter mot föreskrift som meddelats med stöd av 4 § första stycket,
- 2) underlåter att efterkomma vad tillsynsmyndighet fordrar eller föreskriver med stöd av 8 § andra eller tredje stycket eller
- 3) vid fullgörande av uppgiftsskyldighet som är förbunden med tillstånd eller som är föreskriven i eller som ålagts enligt 8 § andra stycket uppsåtligt eller av grov oaktsamhet lämnar oriktig uppgift.

Den som överträder förbudet i 6 § att segla in i säkerhetszon eller föreskrift som utfärdats för tryggande av sådan zon dömes till böter.

12 §.

Har innehavare av tillstånd underlåtit att ställa sig till efterrättelse föreskrift som meddelats med stöd av 4 § första stycket eller vad som åligger honom enligt 9 § eller att efterkomma anfordran eller föreskrift som till-

synsmyndighet meddelat med stöd av 8 § andra eller tredje stycket, äger tillsynsmyndigheten ålägga honom vid vite att fullgöra sina skyldigheter.

Medför underlåtenheten uppenbar fara för allmänt intresse, äger tillsynsmyndigheten förbjuda arbetets fortsatta bedrivande och låta genom polismyndighetens försorg vidtaga rättelse på tillståndshavarens bekostnad.

13 §.

Den som deltagit eller deltagit i tillsyn över efterlevnaden av denna lag eller med stöd av lagen meddelade föreskrifter eller villkor eller som anlitats såsom biträde vid tillsynens utövande eller som på annat sätt tagit befattning med ärende som avses i lagen, får ej röja eller obehörigen nyttja yrkeshemlighet, som därigenom blivit känd för honom, och får ej heller, om det ej kan anses påkallat i tjänstens intresse, yppa arbetsförfarande eller affärsförhållande varom han sålunda fått kännedom. Bryter någon häremot, dömes till böter eller fängelse i högst ett år.

14 §.

Utlänning, som utom riket begått brott som avses i 11 eller 13 §, dömes, om han finnes här, efter denna lag och vid svensk domstol, även om 2 kap. 2 eller 3 § brottsbalken ej är tillämplig.

Åtal för brott som avses i 11 § första och tredje styckena får väckas endast efter förordnande av Konungen eller den Konungen bemyndigar.

Brott som avses i 13 § får åtalas av åklagare endast efter angivelse av målsägande.

15 §.

Talan mot bergmästares beslut enligt 7 § föres hos kommerskollegium genom besvär.

Mot annat beslut av myndighet enligt denna lag föres talan genom besvär hos Konungen.

Beslut som avses i andra stycket länder till efterrättelse utan hinder av förd talan, om ej annorlunda förordnas.

16 §.

Närmare föreskrifter för tillämpningen av denna lag meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1966.

I fråga om dessförinnan skedd upplåtelse från kronan av rätt till sand-, grus- eller stentäkt inom allmänt vattenområde gälla särskilda bestämmelser.

Avser tillstånd enligt denna lag område som omfattas av koncession enligt lagen angående stenkolsfyndigheter m. m. eller uranlagen eller av undersökningstillstånd enligt sistnämnda lag, äga bestämmelserna i 7 § för det fall att tillstånd avser område som är inmutat enligt gruvlagen motsvarande tillämpning.

Förslag

till

Lag**om ändrad lydelse av 5 § gruvlagen den 3 juni 1938 (nr 314)**

Härigenom förordnas, att 5 § gruvlagen den 3 juni 1938¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

5 §.

Inmutningspunkten må icke vara belägen å, ej heller inmutat område omfatta:

1) område å — — — — — för utvidgningen;

9) område, varå koncession förut meddelats för eftersökande och bearbetande av stenkol, såvida begärd inmutning avser mineral som ingår i stenkolen och ej kan utvinnas utan stenkolens förbränning, eller av alunskiffer, såvida begärd inmutning avser mineral som förekommer i sådant samband med skiffern att det ej kan tillgodogöras för sig eller utan skada för skifferfyndigheten, ävensom område, varå undersökningstillstånd eller koncession enligt uranlagen sökts eller meddelats, såvida begärd inmutning avser mineral som förekommer i sådant samband med ämne avsett i nämnda lag, att det ej kan tillgodogöras för sig; dock att hinder mot inmutning ej föreligger om, såvitt angår koncession å stenkol eller alunskiffer, koncessionsinnehavaren lämnat medgivande därtill eller, då fråga är om undersökningstillstånd eller koncession enligt uranlagen, sökanden eller innehavaren av *undersökningstillstånd* eller koncession lämnat medgivande till inmutningen eller Konungen medgivit undantag från vad nu stadgats.

Inmutningspunkten må icke vara belägen å, ej heller inmutat område omfatta:

9) område, varå koncession förut meddelats för eftersökande och bearbetande av stenkol, såvida begärd inmutning avser mineral som ingår i stenkolen och ej kan utvinnas utan stenkolens förbränning, eller av alunskiffer, såvida begärd inmutning avser mineral som förekommer i sådant samband med skiffern att det ej kan tillgodogöras för sig eller utan skada för skifferfyndigheten, ävensom område, varå undersökningstillstånd eller koncession enligt uranlagen *eller tillstånd enligt lagen om kontinentalsockeln* sökts eller meddelats, såvida begärd inmutning avser mineral som förekommer i sådant samband med ämne avsett i *uranlagen eller i ansökningen eller tillståndet enligt lagen om kontinentalsockeln*, att det ej kan tillgodogöras för sig; dock att hinder mot inmutning ej föreligger om, såvitt angår koncession å stenkol eller alunskiffer, koncessionsinnehavaren lämnat medgivande därtill eller, då fråga är om undersökningstillstånd eller koncession enligt uranlagen *eller tillstånd enligt lagen om kontinentalsockeln*, sökanden

¹ Senaste lydelse av 5 § se SFS 1963: 626.

den eller innehavaren av *tillstånd* eller koncession lämnat medgivande till inmutningen eller Konungen medgivit undantag från vad nu stadgats.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1966.

Förslag

till

Lag

om ändring i lagen den 28 maj 1886 (nr 46) angående stenkolsfyndigheter m. m.

Härigenom förordnas, dels att 50 § 1 mom. samt 51, 52 och 57 §§ lagen den 28 maj 1886 angående stenkolsfyndigheter m. m.¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, dels att i sagda lags 5 kap. skall införas en ny paragraf, betecknad 48 a §, av nedan angiven lydelse.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

48 a §.

Bestämmelserna ovan i denna lag äga icke tillämpning inom allmänt vattenområde i havet.

50 §.

1 mom. Vad i 2—4, 7—25, 32—40, 42—44 och 48 §§ är stadgat angående stenkolsfyndigheter skall, med de avvikelser som föranledas av bestämmelserna i detta kap., äga motsvarande tillämpning i fråga om saltfyndigheter; därvid skall vad i 21 § andra stycket stadgas gälla även i fall då koncession upphört av annan anledning än där sägs.

1 mom. Vad i 2—4, 7—25, 32—40, 42—44, 48 och 48 a §§ är stadgat angående stenkolsfyndigheter skall, med de avvikelser som föranledas av bestämmelserna i detta kap., äga motsvarande tillämpning i fråga om saltfyndigheter; därvid skall vad i 21 § andra stycket stadgas gälla även i fall då koncession upphört av annan anledning än där sägs.

Är fråga — — — — — till bergmästaren.

51 §.

Rättighet att för utvinnande av olja eller gas genom borrhning efter söka och bearbeta olje- eller gasfyndighet är beroende på koncession,

Rättighet att för utvinnande av olja eller gas genom borrhning efter söka och bearbeta olje- eller gasfyndighet är beroende på koncession,

¹ Senaste lydelse, se beträffande 50 § 1 mom., 51 § och 52 § SFS 1963:625 samt beträffande 57 § SFS 1947:160.

(Nuvarande lydelse)

som meddelas av Konungen. Koncession må begränsas till att *avse allenast undersökning av fyndighet och, i samband med dylik begränsning, till att gälla under viss tid, som angives i koncessionen.*

Den som ————— koncessionen gäller.

Vid meddelande av koncession avseende bearbetning äger Konungen bestämma att innehavaren skall till staten erlägga årlig avgift beräknad efter mängden eller värdet av utvunnen olja eller gas. Uppstår tvist om beloppet av sådan avgift, skall vad i 19 § är stadgat för där avsett fall äga motsvarande tillämpning.

52 §.

Vad i 2—4, 7—25, 32—40, 42—44 och 48 §§ är stadgat angående stenkolsfyndigheter skall, med de avvikelser som föranledas av bestämmelserna i detta kap., äga motsvarande tillämpning i fråga om olje- och gasfyndigheter; därvid skall vad i 21 § andra stycket stadgas gälla även i fall då koncession upphört av annan anledning än där sägs.

Bestämmelserna i ————— och gasfyndigheter.

Vad i 2—4, 7—25, 32—40, 42—44, 48 och 48 a §§ är stadgat angående stenkolsfyndigheter skall, med de avvikelser som föranledas av bestämmelserna i detta kap., äga motsvarande tillämpning i fråga om olje- och gasfyndigheter; därvid skall vad i 21 § andra stycket stadgas gälla även i fall då koncession upphört av annan anledning än där sägs.

57 §.

Vad i 2—5, 7—9, 11—21, 32—40, 42—44 och 48 §§ är stadgat angående stenkolsfyndigheter skall, med de avvikelser som föranledas av bestämmelserna i detta kap., äga motsvarande tillämpning i fråga om alunskifferfyndigheter.

Konungen äge ————— äga tillämpning.

I fall ————— 60 § sägs.

Vad i 2—5, 7—9, 11—21, 32—40, 42—44, 48 och 48 a §§ är stadgat angående stenkolsfyndigheter skall, med de avvikelser som föranledas av bestämmelserna i detta kap., äga motsvarande tillämpning i fråga om alunskifferfyndigheter.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1966.

Beträffande koncession som beviljats före den nya lagens ikraftträdande gäller äldre lag.

Förslag

till

Lag

om ändring i uranlagen den 2 december 1960 (nr 679)

Härigenom förordnas, att i uranlagen den 2 december 1960 skall införas en ny paragraf, betecknad 66 §, av nedan angiven lydelse.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

66 §.

Denna lag äger icke tillämpning inom allmänt vattenområde i havet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1966.

Beträffande undersökningstillstånd och koncession som beviljats före den nya lagens ikraftträdande gäller äldre lag.

Förslag

till

Lag

om rätt till sand-, grus- och stentäkt inom vissa allmänna vattenområden

Härigenom förordnas som följer.

Rätten till sand-, grus- och stentäkt inom allmänt vattenområde i Vänern, Vättern, Hjälmaren och Storsjön i Jämtland tillkommer staten.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1966, då lagen den 5 juni 1953 (nr 379) om rätt till sand-, grus- och stentäkt inom allmänt vattenområde upphör att gälla.

I fråga om upplåtelse från kronan av rätt till sand-, grus- eller stentäkt inom allmänt vattenområde som skett före den 1 juli 1966 gäller äldre lag.

Motionsyrkanden

Utskottet har i samband med propositionen behandlat följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

a) de likalydande motionerna I: 743 av herrar *Alexanderson* och *Ernulf* och II: 913 av herr *Nyberg m. fl.*, i vilka hemställs,

»I. att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 114 måtte besluta om införande av bestämmelse i Lag om kontinentalsockeln av innebörd, att tillståndshavare, som utan egen förskyllan får tillstånd återkallat, skall hållas skadeslös genom en av domstol fastställd ersättning,

II. att vederbörande utskott måtte utarbeta erforderlig lagtext».

b) de likalydande motionerna I: 744 av herr *Lundberg* och II: 912 av herr *Bengtson* i Solna *m. fl.*, i vilka hemställs,

»att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i motionen anförts».

Inledning

Med kontinentalsockeln avses den långsamt sluttande del av havsbotten som är belägen mellan stranden och början av den branta sluttningen ned mot de stora havsdjupen. Enligt en i Genève den 29 april 1958 dagtecknad konvention om kontinentalsockeln, vilken trädde i kraft den 10 juni 1964, utövar varje strandstat suveräna rättigheter över den utanför territorialgränsen liggande delen av sockeln, såvitt gäller dennas utforskande och tillgodogörandet av dess naturtillgångar. Konventionen har godkänts av 1964 års höstriksdag (prop. 197, UU 12, rskr 400) och träder i kraft den trettionde dagen efter det anslutningsinstrument deponerats. Deposition har ännu inte skett.

Anslutning från svensk sida till konventionen kräver en intern lagstiftning angående villkoren för eftersökande och utvinning av naturtillgångar inom den svenska delen av sockeln. För att framlägga förslag till sådan lagstiftning tillkallades med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 6 november 1964 särskilda sakkunniga, vilka antog benämningen kontinentalsockelutredningen.¹ Denna avgav i november 1965 betänkandet »Kontinentalsockeln» (SOU 1965: 66) med förslag till lag om kontinentalsockeln, m. m.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgivits av justitiekanslern, riksåklagaren, arbetsdomstolens ordförande, vattenöverdomstolen efter hörande av vattenrättsdomarna och vattenrättsingenjörerna vid Söderbyg-

¹ Justitierådet Carl Holmberg, revisionssekreteraren Lars Delin och kanslirådet Sven Swarting i direktiv se riksdagsber. 1965: I Ju 67.

dens vattendomstol, hovrätten över Skåne och Blekinge, kommerskollegium — som överlämnat yttranden från bergmästarämbetena, Kooperativa förbundet, Svenska gasverksföreningen samt handelskamrarna i Stockholm, Malmö, Norrköping och Karlstad — överbefälhavaren, arbetarskyddsstyrelsen, riksförsäkringsverket, telestyrelsen, sjöfartsstyrelsen, luftfartsstyrelsen, kammarkollegiet, kammarrätten, generaltullstyrelsen — som överlämnat yttranden från cheferna för de i tullverkets organisation ingående kustdistrikten — kontrollstyrelsen, riksskattenämnden, domänstyrelsen, fiskeristyrelsen — som överlämnat yttranden från fiskeriintendenterna i Västerhavets och Österhavets distrikt — statens vatteninspektion, överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap, Sveriges geologiska undersökning, arbetsmarknadsstyrelsen, rikspolisstyrelsen, statens utlänningskommission, länsstyrelserna i Kalmar, Gotlands, Blekinge, Kristianstads och Malmöhus län, gruvrättsutredningen, sjölagskommittén, aktiebolagsutredningen, vetenskapsakademien, Sveriges industriförbund, Svenska gruvföreningen, Svenska petroleuminstitutet, Sveriges redarförening, Sveriges fiskares riksförbund, Svenska stadsförbundet, Svenska kommunförbundet, Svenska arbetsgivareföreningen, Landsorganisationen i Sverige (LO), Statstjänstemännens riksförbund (SR), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO) och Tjänstemännens centralorganisation (TCO). Länsstyrelsen i Malmöhus län har bifogat yttranden från chefen för Malmö marina bevakningsområde, polismyndigheten i Malmö, drätselkamrarna i Malmö, Trelleborg och Ystad samt Malmöhus läns havsfiskeförening.

Konventionen om kontinentalsockeln m. m.

Vad beträffar konventionen om kontinentalsockeln, utländsk rätt, svensk gruvlagstiftning m. m. hänvisar utskottet till propositionen s. 12—20.

Allmän motivering

Utredningen

I propositionen lämnas en redogörelse för kontinentalsockelutredningens förslag beträffande lagstiftningens allmänna grunder å s. 20—32.

Remissyttrandena

En sammanställning över remissyttrandena återfinnes i propositionen s. 32—45.

Departementschefen

Genom vetenskapens och teknikens framsteg har det på senare tid blivit möjligt att utnyttja naturtillgångarna på kontinentalsockeln, dvs. den långsamt sluttande del av havsbotten som är belägen mellan stranden och den branta sluttningen ned mot de stora havsdjupen. Genom en den 29 april 1958 i Genève antagen internationell konvention om kontinentalsockeln har strandstaterna tillerkänts suveräna rättigheter över den utanför territorialgränsen liggande delen av sockeln för dennas utforskande och tillgodogörandet av dess naturtillgångar. Konventionen har godkänts av riksdagen år 1964 (prop. 197, UU 12, rskr 400). En anslutning för Sveriges del kräver en intern reglering av villkoren för eftersökande och utvinning av naturtillgångarna på sockeln. Förslag till sådan reglering har nu framlagts av kontinentalsockelutredningen.

Inom Sverige regleras utnyttjandet av sådana naturtillgångar som avses i konventionen väsentligen genom gruvlagstiftningen, dvs. gruvlagen, stenkolslagen och uranlagen. Utnyttjandet av sådana tillgångar utanför territorialgränsen har naturligen inte blivit föremål för svensk lagstiftning. Den reglering som nu är påkallad synes i princip kunna skapas antingen genom utsträckning av tillämpningsområdet för den inom riket gällande lagstiftningen eller genom införande av en särskild lag. Vilken lösning som skall väljas beror i första hand på det innehåll regleringen bör ha.

I fråga om regleringens innehåll är till en början att märka att intresset för naturtillgångarna på kontinentalsockeln f. n. främst är koncentrerat till olja och naturgas. Fynd av sådana tillgångar kan få stor betydelse för den svenska samhällsekonomin. Med hänsyn härtill är det angeläget att staten förbehåller sig ett avgörande inflytande på såväl undersökningsarbeten som exploatering. I den mån staten inte själv engagerar sig i undersöknings- och exploateringsverksamheten bör rätt att bedriva sådan verksamhet kunna upplåtas åt enskilda. Därvid bör som framhållits av utredningen och flera remissinstanser garantier finnas för att verksamheten kommer att bedrivas rationellt och i övrigt på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till landets intressen. Det måste också tillses att motstående intressen, såsom sjöfart och fiske, inte förorsakas otillbörligt intrång. I vissa fall kan det tänkas uppkomma behov av villkor angående produkternas användning. Även statens ekonomiska intressen bör i skälig mån tillgodoses. Innehållet av de föreskrifter och villkor som sålunda kan behöva förbindas med tillstånd att eftersöka eller utnyttja naturtillgångar på kontinentalsockeln måste i hög grad bli beroende av bl. a. sådana varierande omständigheter som de geologiska förutsättningarna, vederbörande intressents beredvillighet att binda sig för en viss prospekteringsinsats, metoder och kostnader för planerad undersökning samt lokala förhållanden. I nämnda hänseenden har utred-

ningen anfört vissa riktlinjer för tillståndsgivningen, vilka i huvudsak godtagits under remissbehandlingen. Jag vill också ansluta mig till huvuddragen i vad utredningen anfört i denna del.

Med hänsyn till det innehåll en reglering sålunda bör ha är det enligt min mening inte en realistisk tanke att som vissa remissinstanser förordat åstadkomma den erforderliga regleringen genom att utvidga giltighetsområdet för gruvlagstiftningen till att omfatta den utanför territorialgränsen befintliga delen av kontinentalsockeln. Att dit utsträcka möjligheten för envar att göra inmutning enligt gruvlagen och eventuellt, efter påvisande av inmutningsbar mineralfyndighet, utan närmare prövning av hans lämplighet och kvalifikationer i övrigt erhålla utmål kan inte vara rationellt. Redan i tekniskt hänseende uppkommer svårigheter med en sådan ordning genom att det på platser som ligger utom synhåll från land eller fasta fyrar torde vara svårt att med erforderlig exakthet fixera positionen för så små arealer som inmutningar och utmål omfattar. Mot en tillämpning av stenkolslagens regler om olje- och gasfyndigheter kan som utredningen framhållit anmärkas, att de ger det allmänna ringa möjligheter att påverka utnyttjandet av sådana fyndigheter eller att få del av det ekonomiska resultatet. Dessa delvis mycket ålderdomliga regler, som är skrivna för förhållanden på land, lämpar sig inte heller från praktisk synpunkt för de speciella betingelser som gäller för undersökning och utvinning på havsområde. Bestämmelser om geofysiska undersökningar liksom givetvis föreskrifter angående sådana anläggningar som behandlas i konventionen saknas helt. En anpassning och komplettering av stenkolslagen till att motsvara de krav som bör ställas på en reglering för kontinentalsockeln skulle tydligen fordra omfattande tekniska och principiella ändringar i stenkolslagen. Särskilt med hänsyn till den översyn av gruvlagstiftningen som pågår inom gruvrättsutredningen förefaller en sådan genomgripande ändring nu mindre lämplig. Det sagda har till stor del giltighet också beträffande andra mineral som omfattas av koncessionslagstiftningen. I likhet med utredningen och flertalet remissinstanser finner jag det därför mest ändamålsenligt, att den för kontinentalsockeln erforderliga regleringen kommer till stånd genom att en särskild lag i ämnet utfärdas.

En ny lagstiftning för kontinentalsockeln utanför territorialgränsen enligt de riktlinjer som utredningen föreslagit och som jag enligt det sagda anslutit mig till skulle medföra, att olika regelsystem blir gällande för havsbotten innanför och utanför territorialgränsen. För att undvika de olägenheter som skulle uppkomma härigenom har utredningen föreslagit, att den nya lagstiftningen skall göras tillämplig även innanför territorialgränsen på den del av havsbotten som är belägen inom allmänt vattenområde och att detta område i samband därmed skall undantas från stenkolslagens och uranlagens tillämpningsområde.

Den föreslagna ordningen har i sina huvuddrag godtagits av flertalet

remissinstanser. De invändningar som framställts är väsentligen av principiell natur. Det har sålunda gjorts gällande att ett genomförande av utredningens förslag i denna del skulle innebära en avvikelse från de grundsatser som i övrigt uppbär svensk gruvlagstiftning och olyckligt föregripa gruvrättsutredningens arbete. Vidare har framhållits att en ändring synes överflödig i fråga om sådana mineral som stenkol och uran, beträffande vilka brytning i havsområden inte torde bli aktuell inom överskådlig tid.

Invändningarna är enligt min mening överdrivna. Som nyss antytts är stenkolslagens regler föga lämpade för tillämpning på havsområden. Med något enstaka undantag har de heller aldrig tillämpats på sådant område. De motiv som på sin tid låg till grund för stenkolslagen har som utredningen utvecklats knappast någon betydelse i fråga om havsområden. Där finns inga enskilda rättsinnehavare vars intressen måste beaktas. De praktiska skäl som utredningen anfört för att enhetliga regler nu införs på havet i fråga om olje- och gasfyndigheter får vidare anses vägande. När det gäller andra av koncessionslagstiftningen omfattade mineral är de praktiska fördelarna av den föreslagna ordningen visserligen inte lika framträdande men jag anser ändå i likhet med utredningen att fördelarna av en så långt möjligt enhetlig behandling på kontinentalsockeln av samtliga mineral som nu omfattas av nämnda lagstiftning väger tyngre än de principiella betänkligheter som kan anföras.

Rätten att utforska kontinentalsockeln och utvinna dess naturtillgångar bör i enlighet med utredningens förslag förklaras tillkomma staten. Att dessa rättigheter tilläggs staten inom det område som omfattas av konventionen, dvs. den del av kontinentalsockeln som är belägen utanför territorialgränsen, synes naturligt. I fråga om havsbotten innanför territorialgränsen har utredningen utgått från att äganderätten till allmänt vattenområde i enlighet med det av kammarkollegiet år 1965 framlagda förslaget skall genom särskild lagstiftning tillerkännas staten. Detta förslag har vid remissbehandling fått ett övervägande positivt mottagande. En legal förklaring om statens äganderätt till allmänt vattenområde aktualiserar emellertid flera i kammarkollegiets betänkande berörda frågor, som sköts åt sidan eller lämnades öppna när 1950 års lag om gräns mot allmänt vattenområde genomfördes. Dit hör frågor om fastighetsbildning och fastighetsredovisning samt vissa frågor om gränsdragningen mellan enskilt och allmänt vatten. I dessa delar har kollegiets förslag mött stark kritik. Det är därför enligt min mening inte möjligt att nu lösa dessa frågor. Med hänsyn härtill torde inte heller frågan om lagstiftning angående statens äganderätt till allmänt vattenområde f. n. böra tas upp. Detta synes emellertid inte behöva påverka den mera begränsade frågan om rätt till naturtillgångar på havsbotten inom allmänt vattenområde i havet. Som förut nämnts fastslogs år 1953 i lag, att rätten till sand-, grus- och stentäkt inom

allmänt vattenområde tillkommer staten. Enligt min mening synes det rimligt att i samband med nu ifrågavarande lagstiftning även rätten till övriga naturtillgångar på havsbotten inom sådant område i havet — som är undandraget enskild äganderätt — tillerkänns staten. Härigenom blir förutsättningarna för en reglering beträffande havsbottens naturtillgångar desamma innanför och utanför territorialgränsen.

Som framgått av vad jag nu sagt anser jag i likhet med utredningen, att det är ändamålsenligt att i samband med en svensk anslutning till konventionen tillskapa en särskild lag som så långt möjligt innefattar enhetliga regler för utnyttjandet av havsbottens naturtillgångar på ömse sidor om territorialgränsen. Oavsett att ordet kontinentalsockeln i konventionen och i vissa andra länders lagstiftning avser endast havsbotten utanför territorialgränsen, torde i den svenska lagen i nära anslutning till det geologiskt-geografiska begreppet kontinentalsockeln kunna användas benämningen kontinentalsockeln även för den del därav som är belägen innanför territorialgränsen. För tydlighets skull vill jag framhålla, att området innanför territorialgränsen innefattar den del av sockeln som räknas till allmänt vattenområde. Gränsen för detta område inåt mot enskilt vatten, dvs. det vatten som hänförs till de enskilda fastigheterna, bestäms genom 1950 års lag om gräns mot allmänt vattenområde.

I anslutning till den föreslagna lagstiftningen för kontinentalsockeln har utredningen förordat sådan ändring i stenkolslagen att koncession för bearbetning av olje- eller gasfyndighet på land eller inom enskilt vatten skall kunna begränsas till viss tid och förbindas med skylldighet för koncessionsinnehavaren att erlagga royalty till staten. Detta förslag har biträtts av det övervägande antalet remissinstanser, bland dem gruvrättsutredningen och representanter för näringslivet. Även jag finner förslaget i denna del välgrundat och biträder detsamma.

Utredningen har vidare föreslagit undantag från den nya lagens tillämpning innanför territorialgränsen beträffande undersökning och bearbetning av inmutningsbara mineral enligt gruvlagen. Med hänsyn till gruvrättsutredningens arbete anser jag att även detta förslag, som lämnats utan erinran under remissbehandlingen, bör godtas.

Med anledning av vissa erinringar som gjorts under remissbehandlingen med hänsyn till den översyn av gruvlagstiftningen som pågår inom gruvrättsutredningen är jag angelägen framhålla, att den nu ifrågasatta lagstiftningen självfallet inte bör hindra gruvrättsutredningen från att föreslå ändrade regler även beträffande naturtillgångar på kontinentalsockeln, innanför eller utanför territorialgränsen, för den händelse utredningens översyn skulle ge anledning därtill.

Den nya lagen synes i enlighet med utredningens förslag böra i princip omfatta samma naturtillgångar och samma verksamhet för utforskande av sockeln och utvinning av dess naturtillgångar som avses i konventionen.

Bland de naturtillgångar som konventionen omfattar ingår sand, grus och sten. Eftersom den nya lagen sålunda kommer att omfatta även dessa ämnen, bör den som utredningen föreslagit ersätta 1953 års lag om rätt till sand-, grus- och stentäkt såvitt avser allmänt vattenområde i havet. Sistnämnda lag torde böra upphävas och ersättas med en motsvarande lag för de större insjöar i vilka 1953 års lag nu gäller. Från kontinentalsockellagens tillämpning inom allmänt vattenområde bör, också i enlighet med utredningens förslag, undantas sådana naturtillgångar som omfattas av fiskelagstiftningen.

När det gäller kontinentalsockelns utforskande har justitiekanslern i sitt remissyttrande ifrågasatt, om de rättigheter som enligt konventionen tillkommer strandstaterna inbegriper rätt att med utslutande av andra utforska sockeln genom flygprospektering och sådana geofysiska mätningar som bedrivs från fartyg utan att någon omedelbar fysisk beröring med havsbotten förekommer. Ett ingripande mot sådan verksamhet skulle, menar justitiekanslern, strida mot principerna om havets och luftrumets frihet. I anledning därav vill jag framhålla att sådan verksamhet utgör ett viktigt och nödvändigt led i utforskningsarbetet och allmänt är föremål för reglering i de nord- och västeuropeiska länder som biträtt konventionen och i anslutning därtill antagit särskild lagstiftning i ämnet. Detsamma gäller den norska lagstiftningen på området. För en sådan tillämpning erhålls stöd i konventionen, som i art. 2 p. 1 säger att strandstaten utövar suveräna rättigheter över kontinentalsockeln för dens utforskande och tillgodogörandet av dess naturtillgångar. De av justitiekanslern anförda synpunkterna torde ha blivit i tillräcklig mån beaktade i konventionen, bl. a. genom föreskrifter i art. 5. Enligt dessa får utforskandet av kontinentalsockeln och tillgodogörandet av dess naturtillgångar inte på ett oberättigat sätt lända till intrång i bl. a. sjöfarten, fisket eller bevarandet av havets biologiska tillgångar. En reglering av utforskningsverksamheten inom denna ram torde i den mån den skulle komma i konflikt med grundsatserna om havets och luftrumets frihet få betraktas som en genom konventionen accepterad inskränkning i dessa grundsatser, vilken kan antas bli godtagen även utanför den krets av länder som biträder konventionen. Någon anledning att för Sveriges del frångå denna tolkning av konventionen, som godtagits av andra länder, finns enligt min mening inte.

Från allmän synpunkt är det önskvärt att staten förbehåller sig möjlighet att på hela sockelområdet öva kontroll över all sådan verksamhet som avses i konventionen. Lagen bör därför i princip utan begränsning vara tillämplig på utforskningsarbeten som avser kontinentalsockeln. Med den vidsträckta innebörd som uttrycket utforskande av kontinentalsockeln enligt det nyss sagda har enligt konventionen omfattar uttrycket åtskilliga åtgärder som inte sammanhänger med letning efter olja eller naturgas och

som hittills kunnat företas fritt. Det gäller t. ex. prospektering efter inmutningsbara mineral, vetenskapliga undersökningar, vissa fiskeriundersökningar och bottenundersökningar i samband med hamnarbeten eller såsom förberedelse för sand-, grus- eller stentäkt eller för utläggande av ledningar. I fråga om vissa särskilt inom allmänt vattenområde förekommande undersökningar av dessa slag synes i dagens läge det praktiska behovet av kontroll vara mindre framträdande. Det förefaller sålunda rimligt att bl. a. prospektering efter inmutningsbara mineral medelst andra geofysiska metoder än seismiska mätningar samt vissa bottenundersökningar som nyss nämnts tills vidare skall kunna få företas utan tillstånd inom allmänt vattenområde. Föreskrift härom bör kunna meddelas av Kungl. Maj:t med stöd av bemyndigande i lagen att från tillståndstvång undanta visst slag av verksamhet på kontinentalsockeln. Det närmare innehållet av en sådan föreskrift torde böra vara att svenska fysiska och juridiska personer äger inom allmänt vattenområde fritt bedriva undersökningar som ej innefattar prospektering efter olja eller naturgas eller sprängning, borrning, inrättande av anläggning eller annat ingrepp i naturen av någon betydelse, förutsatt dels att undersökningarna inte företas på område som omfattas av annans utvinningsstillstånd eller sådant tillstånd som innefattar ensamrätt till undersökningar, dels att anmälan i förväg görs till vederbörande tillsynsmyndighet. I fråga om svensk vetenskaplig institution bör i överensstämmelse med vad utredningen förordat motsvarande frihet från tillståndstvång gälla för vetenskapliga undersökningar även utanför territorialgränsen. Genom dessa undantag vinnas att undersökningsarbeten av nämnda slag tills vidare kan fortgå obehindrat, samtidigt som myndigheterna får överblick över verksamheten och möjlighet att ingripa snabbt om ändrade förhållanden skulle kräva det.

Med stöd av nämnda bemyndigande i lagen torde som utredningen förordat Kungl. Maj:t även böra föreskriva, att fiske efter sedentära arter får bedrivas på kontinentalsockeln utanför territorialgränsen utan särskilt tillstånd.

Till kontinentalsockelns utforskande torde inte kunna räknas åtgärder som enbart avser mätning av vattendjupet eller efterforskande av skeppsvrak och andra främmande föremål på botten.

Under remissbehandlingen har framförts önskemål om att i samband med kontinentalsockellagstiftningen även bör behandlas frågor om tippning av bilvrak och annat avfall på kontinentalsockeln. Eftersom sådana företeelser inte torde omfattas av konventionen, torde frågan om lagstiftning i detta ämne inte böra tas upp i nu förevarande sammanhang.

Från allmän synpunkt är det som jag redan nämnt önskvärt att statens rättigheter på kontinentalsockeln utövas så att eftersökande och exploatering av dess naturtillgångar främjas. Detta kan ske genom att rättigheter upplåts till enskilda företag. Tillståndsgivningen bör som utred-

ningen förutsatt ankomma på Kungl. Maj:t med möjlighet till delegation till underordnad myndighet.

I likhet med utredningen anser jag det inte lämpligt att i lagen ta in regler som närmare anger grunderna för prövning av tillståndsansökningar. Jag delar också utredningens mening, att lagen i fråga om tillståndets innehåll och de med tillståndet förenade villkoren bör liksom motsvarande lagar i Finland, Norge och Storbritannien begränsas till vissa grundläggande bestämmelser. Lagen synes sålunda först och främst böra innehålla, att tillstånd kan meddelas för utforskning av kontinentalsockeln genom geofysiska mätningar, borrhning eller på annat sätt samt för utvinning av dess naturtillgångar. Vidare bör föreskrivas att tillstånd skall avse bestämt område och viss tid. När det gäller villkoren för tillstånd anser jag det i princip tillfyllest att det i lagen tas in en vägledande exemplifiering av olika slag av villkor som bör kunna komma i fråga. Härvid bör skiljas mellan å ena sidan föreskrifter som är påkallade från allmän synpunkt för att främja ett rationellt utforskande och tillvaratagande av naturtillgångarna och att skydda motstående intressen och å andra sidan villkor som väsentligen syftar till att tillförsäkra staten såsom innehavare av rätten till naturtillgångarna ett rimligt ekonomiskt utbyte vid exploateringen.

Som utredningen framhållit bör det självfallet ankomma på Kungl. Maj:t eller den tillståndsmyndighet Kungl. Maj:t utser att tillse att tillstånd står i överensstämmelse med kontinentalsockelkonventionen, andra för Sverige bindande konventioner och internationell sedvanerätt. Det torde därför inte vara erforderligt att som förordats i ett remissyttrande i lagen införa särskilda bestämmelser om att tillstånd inte får stå i strid med konventionen eller att tillstånd skall innehålla föreskrifter till skydd för vissa intressen som anges i denna.

Den närmare preciseringen av de rättigheter och skyldigheter som skall vara förenade med tillstånd bör ske främst genom föreskrifter i samband med varje särskilt tillstånd. Härigenom kan villkoren för prospektering och exploatering för varje särskilt fall anpassas efter omständigheterna och en lämplig avvägning ske mellan samhällsekonomiska och företagsökonomiska intressen. I den mån det anses lämpligt, torde vissa generella bestämmelser kunna meddelas i tillämpningskungörelse. Tillståndsvillkorens närmare utformning torde bli beroende av förhandlingar mellan staten och intresserade företag.

När det gäller tillämpningen av dessa allmänt hållna bestämmelser har utredningen anfört vissa riktlinjer som jag vill uppehålla mig något vid.

I fråga om eftersökande och utvinning av de nu mest aktuella mineralen, olja och naturgas, bör tillstånd i princip ges endast åt företag som besitter erforderliga ekonomiska och tekniska resurser och är berett att göra en grundlig, väl planerad arbetsinsats. Viss hänsyn bör också kunna tas till det bidrag företaget lämnar till landets energiförsörjning. Hinder bör inte före-

ligga att meddela tillstånd åt utländska bolag. En förutsättning härför torde dock, om det inte är fråga om tillstånd som avser endast översiktliga mätningar av mindre omfattning, i allmänhet böra för kontrollmöjligheternas skull vara att verksamheten skall bedrivas genom svenskt dotterbolag eller här i riket etablerad filial med självständig förvaltning.

Tillstånd bör som utredningen föreslagit kunna meddelas särskilt för undersökning och särskilt för utvinning. Undersöknings- och utvinningstillstånd bör också kunna meddelas i ett sammanhang. Undersökningstillstånd torde i regel inte böra ges för längre tid än 3—5 år och bör kunna begränsas till undersökningar av visst slag, t. ex. geofysiska mätningar från flygplan eller fartyg. Tillstånd som är begränsat till undersökningar av sistnämnda slag behöver inte nödvändigtvis innefatta ensamrätt att företa undersökningar inom området i fråga.

Inbegriper ett undersökningstillstånd borrhningar på havsbotten, synes det med hänsyn till de stora investeringar som det i sådant fall blir fråga om rimligt att innehavaren i tillståndet tillförsäkras rätt att också erhålla utvinningstillstånd beträffande fyndighet som upptäcks vid undersökningen. Härvid bör i undersökningstillståndet anges huvuddragen av de villkor som i förekommande fall kommer att uppställas i utvinningstillståndet.

Utvinningstillstånd torde som utredningen föreslagit inte böra beviljas för längre tid än 40 år. Sådant tillstånd bör innefatta rätt för innehavaren att med uteslutande av andra tillgodogöra sig fyndigheter inom tillståndsområdet och bedriva undersökningar där.

Området för undersöknings- eller utvinningstillstånd bör bestämmas på grundval av en teknisk och ekonomisk bedömning av ifrågakommande insatser. Särskilt när det är fråga om ett kombinerat undersöknings- och utvinningstillstånd kan det vara lämpligt att tillståndsområdet successivt minskas efter ett visst antal år.

Innefattar tillståndet rätt att inrätta anläggning på sockeln för borrhning eller utvinning, bör anläggningens läge och huvudsakliga konstruktion anges i tillståndet eller i senare beslut i anslutning till att anläggningen skall inrättas.

Om staten önskar förbehålla sig rätt att inträda i ett senare skede av verksamheten, bör som utredningen framhållit villkoren härför preciseras i tillståndet. Som riktmärke vid fastställande av royaltyavgift torde kunna sättas att avgiften inte bör avvika alltför mycket från vad som är brukligt i andra länder.

Eventuella tillstånd till undersökning eller bearbetning av inmutningsbara mineral eller av andra av den svenska koncessionslagstiftningen omfattade mineral än olja och naturgas bör givetvis i görlig mån anpassas till de särskilda betingelserna för verksamheten i fråga. Viss hänsyn bör härvid kunna tas till gruvlagstiftningens regler.

Enligt utredningsförslaget skall tillstånd kunna återkallas av Kungl. Maj:t eller den myndighet som meddelat tillståndet, om de föreskrifter eller villkor som gäller för tillståndet åsidosätts eller om i övrigt synnerliga skäl föreligger. Även enligt min mening bör med hänsyn till de betydande samhällsintressen som kan stå på spel möjlighet föreligga att återkalla tillstånd. Jag vill erinra om att motsvarande bestämmelser finns i stenkolslagen beträffande salt-, olje- och gasfyndigheter och i uran-lagen. I anslutning till vad som anförts i vissa remissyttranden vill jag understryka, att möjligheten att återkalla tillstånd bör utnyttjas med varsamhet och under långt gående hänsyn till tillståndshavarens rätt. Normalt bör sålunda återkallelse av tillstånd inte komma i fråga annat än vid allvarliga eller upprepade överträdelser av tillståndsföreskrifter eller då ett tillstånd inte utnyttjats under längre tid utan att godtagbara skäl kan anföras därför. Det bör sålunda tillses att tillståndshavaren inte oförskyllt tillskyndas förlust. Om det i samband med tillstånd föreskrivs att borrhål skall tillfalla staten utan ersättning, när tillståndet upphör, synes förbehåll böra göras för det fall att tillståndet återkallas utan att detta berott på försummelse från tillståndshavarens sida.

Jag är ense med utredningen om att det i samband med tillstånd bör kunna bestämmas, att t v i s t om beräkning av fastställd royaltavgift eller av andel av utvunna produkter eller annan liknande avgift till staten skall kunna hänskjutas till prövning av skiljemän. Även i vissa andra fall kan sådan möjlighet vara av värde. Över huvud torde det i samband med förhandlingar angående tillstånd kunna uppkomma behov av att reglera åtskilliga frågor genom villkor av avtalskaraktär i förening med skiljeklausul. Jag förordar därför att möjligheten till skiljeförfarande utvidgas till att omfatta även andra tillståndsvillkor. Undantag bör dock göras för sådana villkor som avser tillståndets bestånd eller som vid överträdelse kan föranleda straffansvar. Frågan huruvida tvister med anledning av tillstånd kan underställas domstols prövning får bedömas enligt vad som allmänt gäller därom.

Jag biträder utredningens förslag att Kungl. Maj:t eller den myndighet som Kungl. Maj:t utser skall kunna bestämma att till skydd för anläggning skall inrättas en s ä k e r h e t s z o n däromkring med en utsträckning av högst 500 meter från anläggningen räknat.

T i l l s y n över att föreskrifter för tillstånd efterlevs bör som utredningen föreslagit utövas av myndighet eller myndigheter som Kungl. Maj:t bestämmer. Uppgiften att vara tillsynsmyndighet torde tills vidare i enlighet med utredningens förslag böra anföras kommerskollegium.

Anläggningar och verksamhet på kontinentalsockeln innanför territorialgränsen är givetvis underkastade s v e n s k l a g. Detta förhållande torde inte behöva föranleda några särskilda problem. Skulle i samband med tillkomsten av anläggning eller i övrigt behov uppkomma av särskild behandling exempelvis i tull- eller skatteavseende och problemet inte kunna lösas i administrativ ordning, torde frågan om lagändring få tas upp då.

Anläggningar och inrättningar på sockeln utanför territorialgränsen är enligt konventionen underkastade strandstatens jurisdiktion, med det uttryckliga undantaget att de ej är att betrakta som öar. Avsikten med denna regel torde som utredningen anfört i första hand vara att den stat som i kraft av konventionen gett sitt tillstånd till anläggning och verksamheten där också skall ha makt att upprätthålla ordning och säkerhet på anläggningen. Regeln torde emellertid också inbegripa befogenhet för strandstaten att tillämpa annan nationell lagstiftning på anläggningen. Hur långt strandstaten skall sträcka sig i fråga om reglering av förhållandena på anläggning torde väsentligen få avgöras från praktiska och lagtekniska synpunkter.

Utredningen har funnit den lämpligaste lösningen vara att svensk lag i princip görs tillämplig på anläggning och inom zon som om anläggningen och zonen var belägna inom närmaste del av Sveriges sjöterritorium. Genom lägesbestämningen avses att erhålla vid lagtillämpningen erforderlig anknytning till den administrativa indelningen i riket. Förslaget har vunnit nära nog enhälligt anslutning vid remissbehandlingen. En remissinstans har ifrågasatt, om det är förenligt med konventionen att generellt göra svensk lag tillämplig inom säkerhetszon. Konventionen är väl kanske inte fullt klar på denna punkt. Jag vill emellertid framhålla, att inrättandet av säkerhetszon i konventionen betraktas som ett led i den utforsknings- och utvinningsverksamhet för vilken strandstaten enligt art. 2 p. 1 i konventionen utövar suveräna rättigheter över sockeln samt att bestämmelsen i art. 5 p. 4 i konventionen är så avfattad att den inte torde behöva uppfattas som en inskränkning i nämnda rättigheter beträffande säkerhetszon. Någon skillnad mellan anläggning och zon i fråga om tillämpning av inhemsk lag upprätthålls inte heller exempelvis i Storbritanniens kontinentalsockellagstiftning. Verksamheten inom zon och anläggning ter sig som en enhet. Ett undantagande av zon från tillämpning av svensk lag skulle väsentligt försvåra möjligheterna att kontrollera den ifrågavarande regelns efterlevnad på anläggning. I övrigt synes den praktiska betydelsen av regeln i fråga om säkerhetszon vara begränsad, eftersom den i huvudsak innebär endast att utländskt fartyg där skall behandlas som om det befann sig på svenskt territorialvatten. Liksom flertalet remissinstanser ansluter jag mig till utredningens förslag.

Från huvudregeln om tillämpning av svensk lag har utredningen föreslagit undantag beträffande gruvlagen, stenkolslagen, uranlagen och vattenlagen samt fastighetsrätt och lagstiftning om rätt till jakt och fiske. Motiven till att gruvlagstiftningen inte bör gälla utanför territorialgränsen har utvecklats i det föregående. I fråga om vattenlagen anser jag i likhet med utredningen, att de allmänna intressen som kan beröras genom en anläggnings inverkan på vattenförhållandena i tillräcklig mån torde komma att tillgodoses genom föreskrifter vid tillståndsgivningen inom ramen för den nu föreslagna lagen. Undantaget för vattenlagen torde medföra, att flertalet

regler i 1956 års lag om tillsyn över vattendrag, sjöar och andra vattenområden liksom förprövningskungörelsen samma år inte heller blir tillämpliga på anläggning och zon. Av skäl som nyss anförts i fråga om vattenlagen anser jag denna konsekvens böra godtas. Vidare anser jag i likhet med utredningen att undantag bör göras för jakt- och fiskelagstiftning. Däremot torde undantag inte behöva göras för fastighetsrättslig lagstiftning, eftersom det ej torde komma i fråga att tillämpa sådan lagstiftning på anläggning eller inom säkerhetszon.

I ett remissyttrande har hemställts, att även utlänningslagstiftningen undantas från huvudregeln om svensk lags tillämpning på anläggning. Härvid har särskilt åberopats att skälen för tillämpning av svenska bestämmelser om pass, anmälningsskyldighet, tillstånd till inresa och uppehåll i riket, arbetstillstånd, utvisning m. m. beträffande anläggning, som sköts från bas i utlandet, synes svaga. Med hänsyn till de suveräna rättigheter som enligt konventionen tillkommer Sverige och den livliga trafik som i normalfallet kan emotses mellan anläggning och dess bas på svenskt område är det enligt min mening från ordnings- och säkerhetssynpunkt önskvärt att svenska myndigheter har möjlighet att utöva viss kontroll över de utlänningar som uppehåller sig på anläggningen. Det bör påpekas att detaljbestämmelserna om pass, in- och utresekontroll m. m. finns i utlänningskungörelsen den 4 juni 1954 (nr 457) och att därför vidsträckt möjligheter föreligger för Kungl. Maj:t att meddela sådana lättnader i kontrollen som kan finnas erforderliga exempelvis för det fall att basen för en anläggning skulle vara förlagd i utlandet. Jag anser sålunda, att det inte finns tillräckliga skäl att i detta sammanhang undanta utlänningslagstiftningen från huvudregeln om svensk lags tillämpning.

Några remissinstanser har hävdats, att en undantagslös tillämpning på anläggning av svenska bestämmelser rörande t. ex. arbetarskydd, arbetstid, hälsovård, allmän försäkring och tull i vissa lägen skulle te sig orimlig och medföra onödigt besvär och fördyringar särskilt i det fall då anläggningen drivs av utländskt entreprenadföretag. Det föreslås därför att Kungl. Maj:t skall få befogenhet att i speciella fall medge dispens från gällande svenska författningsbestämmelser. I detta sammanhang hemställs också, att försäljningar från Sverige till anläggning skall vid tillämpning av förordningen om allmän varuskatt behandlas som export.

De olägenheter som vid tillämpning av den ifrågakvarande huvudregeln kan uppkomma särskilt i fråga om utländskt entreprenadföretag och dess utländska arbetare torde i betydande utsträckning kunna avhjälpas genom dispensgivning med stöd av gällande bestämmelser. Det synes angeläget att de möjligheter härtill som finns exempelvis enligt arbetstidslagstiftningen, tulltaxeförordningen och förordningen om allmän varuskatt tillvaratas i skälighets omfattning. Ett bemyndigande för Kungl. Maj:t att i fråga om anläggningar i särskilda fall medge dispens från gällande lag-

bestämmelser kan inte gärna komma i fråga beträffande anläggningar på svenskt territorium och torde i fråga om anläggningar utanför territorialgränsen knappast kunna ges ett så vidsträckt innehåll att det skulle inbegripa exempelvis all skattelagstiftning. Å andra sidan måste en begränsning till vissa lagar erbjuda svårigheter i nuvarande läge då behovet inte kan överblickas. Med hänsyn till anförda omständigheter biträder jag utredningens förslag i förevarande avseende. Om det på grund av önskan att uppmuntra verksamhet på kontinentalsockeln eller av annan anledning i framtiden finnes lämpligt att införa särregler i fråga om beskattning eller tull eller i andra hänseenden, torde denna fråga få prövas då.

Utredningen har inte ansett det motiverat att införa särskilda regler beträffande fördelningen av kommunalskatt på inkomst av utvinningsverksamhet på sockeln. I den mån denna sker på anläggning som är att betrakta som fast driftställe i kommunalskattelagens mening leder den föreslagna ordningen till att inkomsterna från verksamheten blir föremål för beskattning i strandkommunen. Med hänvisning till att verksamhetens anknytning till strandkommunen ofta kan vara svag, har några remissinstanser föreslagit att skatt för inkomst genom utvinning på kontinentalsockeln utanför territorialgränsen i stället skall utgöras för gemensamt kommunalt ändamål. Även enligt min mening är det tveksamt om beskattningsrätten bör tillkomma strandkommunen. Denna fråga bör övervägas ytterligare innan slutlig ställning kan tas. Skulle dessa överväganden anses böra föranleda ändringar i kommunalskattelagen får frågan senare underställas riksdagen i vanlig ordning.

En remissinstans har föreslagit införande av en regel att utom obligatoriska skadeståndsanspråk i anledning av skador som inträffat inom anläggning eller zon eller i övrigt till följd av verksamhet för undersökning eller utvinning av kontinentalsockelns naturtillgångar alltid skall bedömas enligt svenska skadeståndsregler. Dessa regler torde emellertid enligt vedertagna grundsatser även utan särskilt stadgande komma att tillämpas i flertalet fall, åtminstone om svenska intressen är inblandade. Om domstolarna i vissa fall skulle finna sig böra tillämpa utländsk skadeståndsrätt i stället, synes detta knappast innebära någon större nackdel. Med hänsyn till det anförda anser jag det ej erforderligt att införa en kompletterande regel i detta hänseende.

Specialmotivering

I anledning av vad som anförs i de likalydande motionerna I: 743 och II: 912 beträffande täkt av sand ur havet må här återges vad som anförs i propositionen beträffande 3 § lagen om kontinentalsockeln.

Utredningen. I fråga om täkt av sand, grus och sten på allmänt vattenområde är länsstyrelsen f. n. tillståndsmyndighet enligt 1953 års kungörelse i ämnet. Den ekonomiska betydelsen för staten av sådan verksamhet kan komma att växa och sandtäkt kan bli aktuell även utanför territorialgränsen. Med hänsyn därtill och till arten av de intressen som kan komma att beröras särskilt vid täkt på internationellt vatten anser utredningen, att tillståndsgivningen i fråga om dessa fyndigheter bör handhas av en central myndighet och att den bör delegeras till kommerskollegium. Bestämmelse därom föreslås i utredningens utkast till tillämpningskungörelse. Utredningen föreslår vidare, att i tillämpningskungörelsen tas in bestämmelser i huvudsaklig överensstämmelse med 1953 års kungörelse. Kollegiet bör i tillståndsärende inhämta yttrande från berörda myndigheter. Anses täktföretag på allmänt vattenområde vara sådant att prövning enligt vattenlagen fordras — vilket oftast torde vara fallet — bör i tillståndsvillkoren tas in förbehåll om vattendomstolens godkännande av företaget. I sådant fall synes inte nödvändigt att ärendet remitteras till myndigheter från vilka utlåtande får antas komma att inhämtas i vattenmålet.

Enligt kontinentalsockelkonventionen bör strandstaten under vissa angivna förutsättningar i regel inte vägra medgivande, när ansökan görs av en kvalificerad institution och åsyftar uteslutande vetenskapliga undersökningar. De undersökningar med rent vetenskapligt syfte som kan bli aktuella torde till övervägande del företas av svenska ämbetsverk eller statliga institutioner, såsom Sveriges geologiska undersökning, fiskeristyrelsen och universitetet. För deras del följer redan av statens rätt på sockeln, att särskilt tillstånd enligt den föreslagna lagen inte krävs. Även enskilda svenska vetenskapliga institutioner bör enligt utredningen fritt få företa sådana undersökningar som det här är fråga om, i den mån det kan ske utan förfång för tillståndshavare. Skyldighet bör dock föreligga för dem att i god tid göra anmälan till kommerskollegium om tillämnade undersökningar. Utredningen föreslår bestämmelse därom i utkastet till tillämpningskungörelse. För vetenskapliga undersökningar av utländska vetenskapliga institutioner eller av svenska eller utländska företag eller enskilda personer bör däremot krävas tillstånd av Kungl. Maj:t.

Även vissa andra slag av verksamhet är av den art att de tills vidare bör kunna undantas från tillståndstvång. Som exempel kan nämnas fiske efter sedentära arter utanför territorialgränsen. Även denna fråga får regleras i tillämpningskungörelsen.

För att möjliggöra undantag från tillståndstvånget i nu nämnda och andra fall föreslås i förevarande paragraf bestämmelse, att Kungl. Maj:t får föreskriva att visst slag av verksamhet får företas utan tillstånd.

Yttrandena. Förslaget att tillståndsgivningen beträffande sand-, grus- och stentäkt på kontinentalsockeln i fortsättningen skall åvila kommerskollegium har inte väckt gensaga från något håll.

Fiskeriintendenten i Västerhavets distrikt, sjöfartsstyrelsen och kammarkollegiet påpekar, att den alltmer tilltagande täktverksamheten på allmänt vatten, främst i Öresund, orsakat betydande svårigheter för fiskeriintresset. Det är en önskan från fiskerihåll att få verksamheten koncentrerad till ett antal smärre områden. En centralisering av tillståndsgivningen till en myndighet skapar förutsättningar för bättre överblick av dessa problem.

Enligt *kammarkollegiet* samt *vattenrättsdomarna* och *vattenrättsingenjörerna i Söderbygdens vattendomstol* bör med hänsyn till de olägenheter ifrågavarande täktverksamhet kan ge upphov till kommerskollegium i varje tillståndsärende, oavsett om prövning av vattendomstol krävs, skaffa in fullständig utredning och därigenom få möjlighet att förutsättningslöst pröva tillståndsfrågan och exempelvis anvisa sökanden annat lämpligt område för verksamheten. Kammarkollegiet anser vidare att om kollegiet skulle avstyrka tillstånd, frågan bör underställas Kungl. Maj:ts prövning, om inte kommerskollegium avslår ansökningen. När det gäller riktlinjerna för tillståndsgivningen finns enligt kammarkollegiet inte tillräcklig anledning att behålla den hittills aldrig begagnade möjligheten att lämna generella medgivanden till täkt av mindre omfattning bl. a. med hänsyn till att okontrollerad täktverksamhet kan vara till förfång för fisket.

Skånes handelskammare anför, att det med hänsyn till de omfattande investeringar i hamnar m. m. som fordras vid utvinning av sand ur havet bör finnas möjlighet till upplåtelse för längre tid än tio år. Handelskammaren framhåller vidare, att det inte bör vara obligatoriskt att tillstånd till täkt skall innefatta ensamrätt att tillgodogöra sig fyndigheter inom ett bestämt område. Som skäl härför anføres risken för en besvärande konkurrensbegränsning och den omständigheten att sandlager i havet ofta på grund av strömmarna flyttas inom vidsträckta områden.

Departementschefen. I likhet med utredningen och de remissinstanser som yttrat sig i frågan anser jag det ändamålsenligt att tillståndsgivningen i fråga om sand-, grus- och stentäkt på kontinentalsockeln delegeras till kommerskollegium. I fråga om allmänt vattenområde innebär detta en centralisering från länsstyrelserna. En sådan ordning bör skapa goda förutsättningar för en samlad bedömning av de problem som sammanhänger med den på senare år ökade omfattningen av täktverksamhet i havsområden.

Som kammarkollegiet framhållit synes det angeläget att kommerskollegium i tillståndsärendet skaffar in all den utredning som krävs för en allsidig belysning av den tillämnade täktens inverkan på motstående intressen. Kräver ett täktföretag prövning även enligt vattenlagen, bör kommerskollegium i tillståndsvillkoren ta in förbehåll om vattendomstolens godkännande.

Skulle kammarkollegiet såsom företrädare för det allmännas eller statens enskilda rätt finna, att visst täktföretag som tillåtits av kommerskol-

legium inte bör komma till stånd, har kollegiet som regel möjlighet att föra talan härom vid vattendomstolen. Dennas prövning fordras nämligen så snart sannolika skäl finns att allmän eller enskild rätt förnärmas genom företaget. Med hänsyn härtill anser jag det inte finnas tillräckliga skäl att som kammarkollegiet påyrkat införa särskilda bestämmelser för det fall att de två ämbetsverken har olika mening i viss tillståndsfråga.

Inte heller anser jag att det f. n. finns anledning att slopa den tidsgräns på tio år som hittills tillämpats vid upplåtelse av täkträttigheter i havet. Som kammarkollegiet framhållit synes det inte längre finnas skäl att lämna generella medgivanden till täkt av mindre omfattning.

Den i ett remissyttrande berörda frågan, om ett täkttillstånd för visst område bör innefatta rätt att med uteslutande av andra ta material inom området, torde få avgöras i varje särskilt tillståndsärende med hänsyn till omständigheterna.

Som jag utvecklat i den allmänna motiveringen ansluter jag mig till den av utredningen föreslagna bestämmelsen i tredje stycket om möjlighet för Kungl. Maj:t att göra undantag från tillståndstvånget.

Beträffande specialmotiveringen i övrigt hänvisar utskottet till propositionen s. 57—80.

Lagrådsbehandlingen

I det till lagrådet remitterade förslaget upptogs i 5 § bestämmelse om att i samband med tillstånd kunde avtalas att tvist angående tillämpning av annat villkor än sådant som avser tillståndets bestånd eller som vid överträdelse kan föranleda ansvar enligt lagen skulle hänskjutas till avgörande av skiljemän.

Lagrådet anförde i denna del bl. a. följande.

Enligt 2 § i förslaget skall rätten att utforska kontinentalsockeln och utvinna dess naturtillgångar tillkomma staten. När enskilt företag meddelas tillstånd att utnyttja dessa rättigheter mot det att företaget fullgör vissa villkor, t. ex. att erlægga royalty, måste rättsförhållandet mellan det allmänna och företaget anses såsom i huvudsak grundat på ett privaträttsligt avtal. En annan sak är, att förhållandet därjämte kan ha åtskilliga offentligrättsliga inslag; som exempel må nämnas en företaget ålagd skyldighet att iakttaga vissa säkerhetsföreskrifter. I den mån rättsförhållandet är att anse som avtalsmässigt reglerat, kommer därav härflytande tvister, i likhet med andra tvister rörande kronans egendom, att vara underkastade domstols prövning. Genom skiljeavtal kan då självfallet också bestämmas, att sådan tvist i stället skall hänskjutas till avgörande av skiljemän, och i enlighet härmed utsedda skiljemän är naturligtvis ej att anse som tillsatta

på grund av förordnande av myndighet. Vid nu angivna förhållanden är den föreslagna lagregeln onödig och ägnad att föranleda det missförståndet att skiljemannaförfarande och eventuellt även domstolsprövning är utesluten i fall som ej omfattas av lagregeln. Paragrafen synes alltså böra utgå.

Paragrafen har i enlighet med lagrådets förslag utgått. Även lagrådets påpekanden i övrigt har med ett par smärre undantag beaktats.

Motioner

Motionsyrkandena har återgivits ovan. Beträffande de skäl som anförts till stöd för yrkandena må här nämnas följande.

I de likalydande motionerna *I: 743* och *II: 913* understryks att återkallande av ett givet tillstånd bör ske endast i rena undantagsfall. Särskilt angeläget anses vara att den som får tillstånd återkallat, utan att åsidosättande av givna villkor eller föreskrifter föreligger, erhåller full ersättning för de kostnader han haft för investeringar i anläggningen. Motionärerna anser det vara av väsentlig betydelse, att den som avser att börja utforska kontinentalsockeln eller utvinna naturtillgångar från denna kan vara övertygad om att han inte kommer att lida någon ekonomisk förlust ifall hans tillstånd blir indraget av samhällseliga skäl. Enligt motionärernas mening kan en indragning av tillstånd på visst sätt jämföras med expropriation. En ersättningsregel motsvarande expropriationslagens bör därför tillföras den nya lagen. Vad departementschefen anført om att det bör tillses att tillståndshavaren inte oförskyllt tillskyndas förlust anses inte på ett tillräckligt kraftigt sätt understryka principen om att tillståndshavaren skall hållas skadeslös om hans tillstånd indras utan hans egen förskyllan. En bestämmelse härom bör inflyta i själva lagtexten. Det bör ankomma på domstol att fastställa storleken av ersättningen.

I motionsparet *I: 744* och *II: 912* understryks till en början att vid meddelande av föreskrifter till skydd för motstående intressen även bör beaktas planer på utbyggnader och nya anläggningar hos enskilda företag, t. ex. hos varv, vilka kan vara av påtagligt allmänt intresse.

Motionärerna anför vidare att det för att stimulera intresset för spekulation och utvinning krävs att tillståndshavarna får konkurrera på lika villkor. Särskilt bör principerna för beräkningen av de olika avgifter, som tillståndshavarna kommer att få erlägga, vara desamma för alla.

Även i de nu aktuella motionerna berörs frågan om ersättning åt tillståndshavare, vars tillstånd återkallas. Motionärerna anser att departementschefens uttalanden på denna punkt bör kompletteras med att vid beviljande av tillstånd entydiga bestämmelser bör ges för att trygga att den som berövas ett erhållit tillstånd må kunna erhålla full ersättning inte blott

för nödiga eller nyttiga kostnader som han nedlagt utan även för de ekonomiska risker han tagit genom verksamheten.

Motionärerna uppehåller sig slutligen vid frågan om lämplig tidsgräns vid upplåtelse av tåkträttigheter i havet. Motionärerna anför, att de med hänsyn till de omfattande investeringar i hamnar m. m. som fordras vid utvinning av sand ur havet förutsätter att upplåtelser för längre tid än tio år skall kunna medges i särskilda fall. De anser att kommerskollegium har förutsättningar att kunna göra en tillfredsställande bedömning av lämplig upplåtelsetid.

Utskottet

Med kontinentalsockeln avses den långsamt sluttande del av havsbotten, som är belägen mellan stranden och den branta sluttningen ned mot de stora havsdjupen. Sockelns bredd varierar från någon kilometer till många tiotal mil. Kontinentalsockeln anses rymma betydande naturtillgångar, särskilt mineral, olja och naturgas. Möjligheten att exploatera tillgångarna har ökats genom vetenskapens och teknikens snabba framsteg och undersökningsarbeten bedrivs sedan åtskillig tid tillbaka i olika delar av världen. Även utvinning av olja i stor skala förekommer på några håll.

Genom en i Genève år 1958 antagen konvention om kontinentalsockeln, vilken godkännts av riksdagen år 1964, har strandstaterna tillerkänts suveräna rättigheter att utforska och tillgodogöra sockelns naturtillgångar utanför territorialgränsen. Den svenska delen av kontinentalsockeln kommer med hänsyn till konventionens regler och det förhållandevis ringa vattendjupet i de hav, som omger vårt land, att sträcka sig till mittlinjen i förhållande till angränsande eller mitt emot liggande stater.

En anslutning för Sveriges del till konventionen om kontinentalsockeln kräver en intern reglering av villkoren för eftersökande och utvinning av naturtillgångarna på sockeln. Förslag till sådan reglering framläggs genom förevarande proposition.

Lagen om kontinentalsockeln föreslås äga tillämpning såväl på sockelområdet utanför territorialgränsen som på den del av sockeln, som är belägen innanför territorialgränsen intill gränsen för enskilt vatten. Inom allmänt vattenområde skall lagen dock inte äga tillämpning på inmutningsbart mineral. Samtidigt föreslås att stenkolslagen och uranlagen inte skall gälla inom allmänt vattenområde i havet.

Enligt lagförslaget tillkommer rätten att utforska kontinentalsockeln och utvinna dess naturtillgångar staten. Kungl. Maj:t kan dock meddela tillstånd för annan än staten att genom geofysiska mätningar, borrhning eller på annat sätt utforska sockeln och att utvinna naturtillgångar där. Tillstånd skall avse bestämt område och viss tid. Vid tillstånd kan fogas föreskrift

som är påkallad från allmän synpunkt, såsom föreskrift om arbetets ledning, sättet för arbetenas utförande och användningen av produkterna. Vidare kan meddelas föreskrift till förebyggande av vattenförorening eller till skydd för sjöfarten, fisket eller annat allmänt eller enskilt intresse. Tillstånd kan även förbindas med villkor om statligt deltagande i verksamheten eller om utgivande till staten av avgifter för tillståndet, t. ex. i form av royalty. Den närmare preciseringen av de rättigheter och skyldigheter som skall förknippas med tillstånd avses skola ske genom föreskrifter i samband med varje särskilt tillstånd. Om utformningen av dessa skall föras förhandlingar mellan staten och intresserade företag. Tillstånd kan enligt lagförslaget återkallas om föreskrift eller villkor för tillståndet åsidosätts eller om synnerliga skäl i annat fall föreligger. Har borrhävd eller liknande anläggning för verksamheten inrättats utanför territorialgränsen, skall svensk lag med vissa undantag tillämpas på anläggningen och inom säkerhetszon omkring denna. Lagen innehåller slutligen vissa bestämmelser om tillsyn och om straff för överträdelse av denna m. m.

Den föreslagna lagen om kontinentalsockeln ersätter 1953 års lag om rätt till sand-, grus- och stentäkt inom allmänt vattenområde såvitt angår allmänt område i havet. Tillståndsgivningen avses skola delegeras till kommerskollegium. Den tidsgräns på tio år som hittills tillämpats vid upplåtelse av täkträttigheter i havet föreslås skola bibehållas. Denna fråga torde komma att regleras i tillämpningskungörelse till lagen.

I propositionen föreslås även vissa ändringar i stenkolslagen. Dessa innebär att koncession för bearbetning av olje- eller gasfyndighet på land eller inom enskilt vatten kan begränsas till viss tid och förbindas med skyldighet att erlægga royalty till staten. En mindre ändring föreslås ske även i gruvlagen.

I motionerna I: 743 och II: 913 framhålls angelägenheten av att den som får tillstånd återkallat, utan att givna föreskrifter eller villkor åsidosätts, erhåller full ersättning för de kostnader vederbörande haft för investeringar i anläggningen. Motionärerna föreslår att lagen skall kompletteras med en bestämmelse, innebärande att tillståndshavare i sådant fall skall hållas skadeslös genom av domstol fastställd ersättning.

I motionerna I: 744 och II: 912 understryks att vid meddelande av föreskrifter till skydd för motstående intressen även bör beaktas planer på utbyggnader och nya anläggningar hos enskilda företag. Vidare framhålls vikten av att tillståndshavarna får konkurrera på lika villkor och att principerna för beräkningen av olika avgifter bör vara desamma för alla. Motionärerna anser vidare att av departementschefen gjorda uttalanden i frågan om återkallande av tillstånd bör kompletteras så att det framgår, att vid meddelande av tillstånd bestämmelser skall ges för att trygga att den som får tillstånd återkallat erhåller full ersättning inte bara för nödiga eller nyttiga kostnader utan även för de ekonomiska risker han tagit ge-

nom verksamheten. Slutligen föreslås att upplåtelse av rätt till sandtäkt inom allmänt vattenområde i havet i särskilda fall skall kunna medges för längre tid än tio år. Motionärerna hemställer att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte ge till känna vad i motionerna anförs.

Utskottet har vid sin granskning av lagförslagen inte funnit anledning till erinran mot de principer som uppbär förslagen. Även utskottet anser det sålunda angeläget, att staten förbehåller sig ett avgörande inflytande på såväl undersökningsarbete som exploatering. Förutsättningar för ett sådant inflytande skapas genom att rätten att utforska kontinentalsockeln och utvinna dess naturtillgångar förklaras tillkomma staten. I den mån staten inte själv engagerar sig i undersöknings- och exploateringsverksamheten bör emellertid i enlighet med förslaget rätt att bedriva sådan verksamhet kunna upplåtas åt enskilda. Garantier måste härvid finnas för att verksamheten kommer att bedrivas rationellt och i övrigt på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till landets intressen. Viktigt är även att erforderliga bestämmelser till skydd för motstående intressen meddelas. Även statens ekonomiska intressen bör i skälig mån tillgodoses. De bestämmelser i lagen som reglerar dessa frågor är allmänt hållna. Det synes emellertid inte vara lämpligt att meddela detaljerade generella bestämmelser om tillståndsgivning och tillståndsvillkor. Dessa måste i hög grad bli beroende av de varierande omständigheterna från fall till fall. Det får ankomma på Kungl. Maj:t att vid tillämpningen av lagen avväga de olika allmänna och enskilda intressen som gör sig gällande på området mot varandra. Utskottet finner i övrigt inte anledning att närmare ingå på förslagen i vidare mån än som föranleds av de i ämnet väckta motionerna. Utskottet vill därvid först i anslutning till motionerna I: 744 och II: 912 framhålla, att 4 § i förslaget till lag om kontinentalsockeln ger Kungl. Maj:t befogenhet att vid tillstånd foga föreskrift till förebyggande av vattenförorening eller till skydd för sjöfarten, fisket eller annat allmänt eller enskilt intresse. Hinder möter sålunda inte att beakta även enskilda intressen av den typ som motionärerna nämnt. Utskottet finner sig kunna förutsätta, att Kungl. Maj:t vid tillämpningen av lagen tar skälig hänsyn till dem. — Utskottet kan ansluta sig till uppfattningen att enskilda företags intresse för att engagera sig i verksamhet på kontinentalsockeln kan stimuleras om företagen får konkurrera på lika villkor. Fördelen härav måste emellertid vägas mot de nackdelar som en strikt tillämpning av principen kan tänkas medföra för allmänna eller enskilda intressen. Utskottet har vidare förståelse för önskemålet att principerna för beräkningen av olika avgifter bör vara desamma för alla. Departementschefen har i denna del endast uttalat att som riktmärke vid fastställande av royaltavgift torde kunna sättas, att avgiften inte bör avvika alltför mycket från vad som är brukligt i andra länder. Utskottet utgår för sin del från att även frågan om royaltavgift kommer att omfattas

av de förhandlingar, som avses skola ske mellan staten och vederbörande företag innan tillstånd ges. Det synes vara naturligt att på förhandlingsresultatet kommer att inverka sådana från fall till fall varierande omständigheter som de geologiska förutsättningarna, metoder och kostnader för planerad verksamhet och lokala förhållanden. Ehuru, i vart fall om tillståndsgivningen blir mer omfattande, vissa principer efter hand lär komma att utbilda sig torde sålunda jämkningar från fall till fall kunna visa sig lämpliga och erforderliga.

Vad beträffar den i motionerna I: 743 och II: 913 berörda frågan om ersättning åt tillståndshavare i anledning av återkallelse av tillstånd vill utskottet först erinra om de av departementschefen gjorda uttalandena beträffande återkallelse. Departementschefen understryker för sin del att möjligheten att återkalla tillstånd bör utnyttjas med varsamhet och under långt gående hänsyn till tillståndshavarens rätt. Normalt bör återkallelse av tillstånd inte komma i fråga annat än vid allvarliga eller upprepade överträdelser av tillståndsföreskrifter eller då ett tillstånd inte utnyttjats under längre tid utan att godtagbara skäl kan anföras därför. Det bör sålunda enligt vad departementschefen anför tillses att tillståndshavaren inte oförskyllt tillskyndas förlust. Utskottet vill för sin del ytterligare understryka att återkallelse av andra orsaker än att tillståndshavaren åsidosatt föreskrifter eller villkor för tillståndet bör ske endast då mycket starka samhälleliga skäl talar för en sådan åtgärd. Sådan återkallelse torde sålunda böra bli aktuell endast i mycket sällsynta fall. Utskottet vill vidare i sammanhanget påpeka, att utformningen av villkoren för tillstånd avses skola föregås av förhandlingar mellan staten och vederbörande företag. Man synes ha anledning räkna med att ett företag, som anser att risken för återkallelse av tillstånd av annan anledning än att föreskrift eller villkor åsidosatts är beaktansvärd, tar upp denna fråga vid förhandlingarna och söker få en lösning därav, som är godtagbar för företaget från affärsrättsliga synpunkter. Den som söker tillstånd synes sålunda ha vissa möjligheter att tillgodose sina intressen i sammanhanget under de förhandlingar som förutsätts föregå tillståndsgivningen. Utgången av förhandlingarna i dessa delar torde bli beroende bl. a. av i vilken utsträckning enskilda företag kommer att vara intresserade av att engagera sig i verksamhet på kontinentalsockeln, en fråga som f. n. är svår att bedöma. Då tillstånd ges måste som lagrådet uttalat rättsförhållandet mellan staten och tillståndshavaren anses såsom i huvudsak grundat på ett privaträttsligt avtal. I dessa delar kommer av rättsförhållandet härflytande tvister att vara underkastade domstols prövning och bedöms enligt allmänna civilrättsliga regler.

Enligt utskottets mening är det med hänsyn till det sagda inte påkallat att såsom yrkats i motionerna I: 743 och II: 913 inta bestämmelser om er-

sättning i anledning av återkallelse av tillstånd i lagen. Utskottet förutsätter emellertid att frågan ägas uppmärksamhet och att Kungl. Maj:t härvidtar de initiativ som kan visa sig erforderliga.

Skäl för ett uttalande angående ersättning för ekonomiska risker av den innebörd som ifrågasatts i motionerna I: 744 och II: 912 kan ej anses föreligga.

Vad slutligen gäller den i sistnämnda motioner berörda frågan om tidsgränsen vid upplåtelse av täkträttigheter i havet vill utskottet framhålla att den gällande 10-årsgränsen är motiverad bl. a. av att verksamheten kan befaras skada fisket. I den mån menliga verkningar inte kan konstateras torde möjlighet till förlängning av tillstånden föreligga. Utskottet anser att det f. n. inte finns anledning att utsträcka tidsgränsen.

Mot detaljutformningen av lagförslagen har utskottet ingen erinran.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen med avslag å motionerna I: 743 och II: 913 måtte antaga de vid förevarande proposition, nr 114, fogade lagförslagen;

samt

B. att motionerna I: 744 och II: 912, i vad de ej kan anses besvarade genom vad utskottet ovan anført och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 10 maj 1966

På tredje lagutskottets vägnar:

HANS LEVIN

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Göran Karlsson*, Svante Kristiansson, Nils-Eric Gustafsson, Åkesson, Herbert Larsson*, Lidgard, Torsten Hansson och Ernulf*;

från andra kammaren: herrar Levin, Johansson i Torp, fru Torbrink, herrar Grebäck, Hedin, Persson i Tandö, Johansson i Öckerö* och From.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.